

פרשת בהעלותך

לפעמים ה' מבקש ש... נעצור! (ט, יח)

לפעמים ה' מבקש ש... נעצור!

על פי ה' יסעו בְּבִי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַן כָּל יְהוּדֵי בְּעוֹלָם יֵשׁ לֹו לֵב טְהוֹר וְזָךְ וְנִשְׁמָה אֲצִילִית הַחֲפָצָה לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן הַבּוֹרָא, לֵלֵא יוֹצֵא מֵהַכֹּלֵל.

כן, כוונתנו לא רק על ציבור שומרי המצוות, אלא גם על אותם נשמות טהורות שנפלו בשבי יצר הרע וחיייהם רחוקים מהתורה ומצוותיה, גם יהודים אלו בתוך תוכם כנועים לבורא ושואפים לעשות את רצונו בשלמות. ואפילו אם חלק מהם צועקים בפה בפירוש שהם לא רוצים לקיים את המצוות, גם יהודים אלו בתוך תוכם אוהבים את ה' ורוצים לקיים את כל תורתו. מי גילה לנו את הסוד הזה? מלך העולם גילה לנו זאת בתורתו הקדושה, בשתי הלכות. היכן?

1) בהלכות קורבנות - אדם שנדר להביא קורבן 'עוֹלָה' והפריש ויחד בהמה לקורבן ואחר כך התחרט מלהביא את הקורבן, בית דין כופים אותו בכל דרך לקיים את נדרו - ואפילו עד כדי מלקות, עד שיאמר בפיו "רוצה אני להביא את הקורבן ולקיים נְדָרִי" (רמב"ם מעשה הקרבנות י"ד י"ז).

2) בהלכות גירושין - אדם שעל פי התורה חייב להתגרש מאשתו [כמו הנושא אישה האסורה לו (שו"ע אהע"ז גיטין קנ"ד כ)], אלא שהוא ממאן לגרשה, בית דין כופין אותו לגרש - ואפילו על ידי מלקות, עד שיאמר "רוצה אני לקיים את מצוות התורה ולהתגרש" (רמב"ם גירושין ב' כ').

ועל שתי הדוגמאות הללו שואלים חכמי התורה:

כיצד יתכן להפעיל על אדם לחץ ולא לצו להביא קורבן? הרי קורבן כזה צריך להיות פסול - מחמת שהוא לא בא מתוך רצון מלא, והרי הקורבן צריך לבוא מתוך רצון אמיתי של האדם, שנאמר "יקריב אותו לרצונו".

כמו כן קשה כיצד יתכן להפעיל לחץ על האדם לגרש את אשתו, והרי זה הופך את נתינת הגט "לנתינה מתוך כפייה", וכיוון שאין כאן רצון מוחלט מצד הבעל לגרש - הגט הזה צריך להיות פסול? עונים חכמי התורה את הדברים הבאים, דברים מאוד דקים - ולא לכולם יש את הזכות להבין אותם, אך למרות זאת נכתוב אותם, מחמת שיש בהם תועלת למי שמחפש לדעת את האמת: נשמתו של כל יהודי חפצה תמיד ללכת בדרך התורה והמצוות ולקיים את כל חוקי התורה, מתוך ידיעה ברורה שכל מצוות התורה הם "פקודות מאת מלך העולם", פקודות שחובה לבצעם - ואינם עניין של "בחירה חופשית". אלא שלפעמים הנשמה כבולה בדעתו הרעה של האדם, ושבוייה בידי יצרו.

משום כך בית דין מכים את אותו אדם עד שיותש כוח יצרו ותשתנה דעתו, ותגלה פנימיותו האמיתית.

ממילא מה שאחר ההלקאה אומר האדם "רוצה אני" - זו אמת גמורה, אמת שבוקעת מעומק נשמתו, ובתוך תוכו נשמתו שמחה על כך שכפו אותה לקיים את רצון ה'. והנקודה הזו, שייכת בכל יהודי (רמב"ם גירושין ב' כ', ואור שמח שם).

אכן, כל אדם חפץ לעשות את רצון ה' - ואפילו היהודי הרחוק ביותר, כפי שגילתה לנו התורה. אלא שהבעיה מתחילה כאשר האדם לא יודע את רצון ה', או ליתר דיוק - הבעיה מתחילה כאשר לא יודעים שתי נקודות חשובות שטמונות בפרשתנו. & מה כוונת החזן והפייטן?

פרשת בהעלותך

בפרשת השבוע מוזכר עניין "המסעות" של עם ישראל במדבר, ושם אנו מוצאים שתי נקודות חן מאוד מעניינות ומהותיות, נקודות אשר הן יסוד גדול לכל יהודי בענייני עבודת ה':

(1) על פי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִקְנוּ - אדם צריך להתקדם בעבודת ה' ולהתמיד במעשים טובים - ללא הפסקה, אך חובתו לדעת שלפעמים צריך לעשות חנייה והפסקה במרוץ הרוחני, וגם זה רצון ה'. לדוגמא: מושיקו מְשָׁקִים בכל יום עוד לפני עלות השחר, לומד עד הנץ, מתפלל, לאחר מכן קורא חוק ישראל וכמה מזמורי תהלים, ומשם הוא מפליג לכולל או לעבודה. כבר שנים שמושיקו חי כך, והוא לא מוכן לוותר על לימודו ותפילתו בנץ, אפילו אם יתנו לו כל הון וממון שבעולם.

יום אחד מושיקו קולט שפני אשתו אינם כתמול שלשום, והשמחה לא שוכנת על פניה. הוא מגשש בעדינות אחר סיבת הדבר, ומתברר לו שלאחרונה אשתו נחלשה והיא כבר לא מסוגלת לקום בשבע בבוקר ולהעיר את הילדים ולשלוח אותם לגן וכו', ומחמת שבעלה הצדיק קם מוקדם ובשבע בבוקר הוא עדין בבית הכנסת, אין לה ברירה והיא חייבת לטפל ולתפעל את כל ענייני הבית לבדה, וזה מתנקם בבריאותה.

מושיקו שומע את הבעיה ופונה לאשתו במילים הבאות:

אשתי היקרה, בשמחה הייתי עוזר לך. אבל מה אעשה, הרי בזמן הזה אני עובד את ה' ולומד ומתפלל, וזה קו ששנים רבות אני נלחם שלא לסטות ממנו ימין ושמאל. צר לי לאכזב אותך, אבל אני לא מוכן לעצור את המסע שלי בעבודת ה', ואני מקווה שאת מבינה אותי ואת נימוקי.

באה התורה בפרשתנו ומגלה למושיקו שהוא טועה! משום שעבודת ה' אמיתית זה לא רק "לנסוע" בלי להפסיק, אלא לפעמים צריך להאט את המרוץ ואפילו לעצור את הנסיעה. ואם הלימוד המוקדם והתפילה בנץ באים על חשבון האישה ושוחקים את כוחותיה, על הבעל להתכופף למציאות הזו ולשנות את זמני לימודו ולוותר על תפילה בנץ, למען אשתו.

ואם ישאל השואל: אם האדם אמור להתחשב בסביבה ולנתב את עבודת ה' שלו בהתאם לנתוני השטח וסל האפשרויות העומד לרשותו, אם כן יצר הרע עלול לנצל את הפרצה הזו ולהרוס לאדם את כל עבודת ה' שלו. יצר הרע עלול לארגן לאדם חשבונות נפלאים ומגוונים שיובילו אותו למסקנה שעליו לצנזר ולחסר ולמזער ולקצר מעבודת ה' שלו, חשבונות שיתכן והם כלל לא נכונים. אם כן כיצד יוכל האדם להינצל מהסכנה הזו?

התורה נתנה לאדם נוסחה שעל פיה הוא אמור לצעוד, ואם הוא יקפיד לדייק בנוסחה הזו - הוא ינצל מכל מכשול ונחשול. מהי הנוסחה?

על פי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִקְנוּ. פירושו: לאדם אין סמכות להחליט על דעת עצמו לעשות חניות ועצירות בעבודת ה', אלא הכל צריך להיות צמוד לנוסחה של על פי ה' - ולברר היטב מי עומד מאחרי הרצון שיפסיק את עלייתו הרוחנית. האם "דעת תורה" המייצגת את בורא עולם, או "דעת יצר הרע" שבא לו בכל מיני תחפושות מסולפות. ורק לאחר שהאדם בודק את הדברים כהוגן, הוא יכול להכריע בעניינים גורליים אלו. [ואם האדם לא בשל דיו בכדי לדעת לשפוט את התמונה, עליו לשאול תלמיד חכם מה עליו לעשות, בכדי שיידע מה רצון ה' ממנו]. זו הנקודת חן והפנינה הראשונה שמצאנו בפרשה.

(2) התורה כתבה בפסוק אחד את אותו משפט, בצורה הפוכה. בתחילת הפסוק כתבה התורה קודם את הנסיעה ואחר כך את החנייה ("על פי ה' יִסְעוּ... ועל פי ה' יִקְנוּ"), ובסוף הפסוק כתבה התורה ההפך. קודם את החנייה ואחר כך את הנסיעה (על פי ה' יִקְנוּ ועל פי ה' יִסְעוּ) (ט' י"ח - כ"ג).

ללמדך שבעבודת ה' יש שני מסלולים. יש מסלול רוחני שמתחיל בנסיעה ומסתיים בחניה, כמו בסיפור הנ"ל עם מושיקו ואשתו החלושה - שמושיקו צריך לעשות ברקס ועצירה לתפילה בנץ וסדרי לימודו החשובים, ויש מסלול הפוך שמתחיל בחניה ומסתיים בנסיעה, מסלול שקודם מכינים את הקרקע, ורק

פרשת בהעלותך

אחרי שהכל מוכן - מותר לצאת לדרך.

לדוגמה, ליענקל'ה יש לב רחום וחנון ורב חסד ורב עוצמה, ונפשו חשקה להקים בית תמחוי לנזקקים ורעבים ומרי נפש. הוא הגה תוכנית והתאים תבנית וחשב בדיוק על כל פריט - וסוג תפריט, והגיעה למסקנה שלצורך הפתיחה נחוץ לו סך ₪ 20,000 אלא שיש לו בעיה קטנטונת. למרות ליבו הרחב והענק, אין לו אפילו שקל אחד בארנק. אם כן מה עושים כעת?

אך יעקל'ה לא התייאש מנתוני הארנק - והחל במסע הלוואות מנופח, ועוד באותו ערב הוא הצליח "לארגן" את כל הסך הנדרש. רק על דבר אחד לא חשב יענקל'ה כלל. מהיכן אשיג כיסוי להלוואה? אך שאלה זו לא טרדה את שלוותו והוא נטרל אותה באמצעות המשפט המפורסם "תחשוב טוב יהיה טוב" והמשפט "דיה לצרה בשעתה", ובזה תם העניין.

אין מה לומר, יש ליענקל'ה נשמה אצילית ואיכותית ורוחנית ועילאית, אלא שצורת התנהגותו - אינה תורנית. מדוע? משום שאדם שלוקח הלוואה "על עיוור" ולא מכין תוכנית מסודרת כיצד לפרוע אותה, עלול להסתבך ולסבך אחרים - ואין לך פשע ורשע והפקרות גדולים מזה, והיהודי הזה עוד עלול לזכות לכתר "רשע" כפי שנאמר בתהלים על המלווים ואינם פורעים את חובם, "לֹא־יִשְׁלַם וְלֹא־יִשְׁלַם" (תהלים ל"ז כ"א).

ואם ישאל יענקל'ה: אם ליבי יהיה אטום וחתום ולא אפתח בתוכנית חרום ושיקום עבור הרעבים הפזורים ביקום, מאין יבוא עזרם ומי יושיעם? האם זה לא שיקול אביר אדיר כביר ונדיר? יענקל'ה החמוד, כבר אמר התנא באבות "לא עליך המלאכה לגמור" (אבות ב' ט"ז), ואם אתה רואה שהפרויקט שהנך חפץ להקים גדול עליך - תאמץ את המשפט הנפלא שלימד אותנו התנא הקדוש נחמיה העמסוני "כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה" (ב"ק מ"א ע"ב), ואל תנסה להילחם עם נתוני השטח. מה כן תעשה? תחפש תורמים וגבירים, תפתח תוכנית חיסכון ותטעין אותה בכסף, תדאג למקורות מימון, וכאשר יהיה בידך הסך הדרוש, צא לדרך והקם את בית התמחוי.

עד כאן ראינו שני יסודות ולמען הסדר הטוב נסכם אותם בשתי מילים: א) לפעמים צריך לעצור את הדהרה הרוחנית מחמת נתוני השטח ולעשות "חניה זמנית" כמו בסיפור עם מושיקו החמוד שלמען בריאות אשתו בורא עולם מבקש ממנו לצמק את עבודת ה' שלו עד שבריאותה של אשתו תשתפר. ב) לפעמים את החניה הזמנית צריך לעשות "לפני הנסיעה", עוד לפני שמתחילים את העלייה הרוחנית בעבודת ה', כמו בסיפור עם ינקעל'ה המתוק שארנקו צמוק ודל - ורצון הבורא שהוא יעכב את פרויקט בית התמחוי עד לאחר שיארגן כיסוי למימון הפרויקט.

וכאן המקום להצהיר הצהרה מאוד מעניינת. אדם שעושה חניה בעבודת ה' - זה גם סוג של עבודת ה', ולא נגזים אם נאמר שזו פסגת עבודת ה'! מדוע?

מפני שיהודי שמנווט את חייו על פי דעת תורה צרופה - ולא דעת תורה שרופה (יחי ההבדל הקטן), יהודי ששוקל את צעדיו הרוחניים בפלס ותופר את עבודת ה' שלו עם התחשבות מלאה בבני ביתו וסביבתו ונתוני השטח, אין מושלם יותר ממנו - והוא בעל דרגה מאוד עליונה ונפלאה, וזה בעצם מה שהבורא חפץ. שהאדם לא יהיה "סוחר רוחני" העסוק רק באגירת מצוות ושכר, אלא שיחפש לעשות את רצון הבורא כרצונו.

מי שיתעמק מעט בתורה ומצוותיה - יראה בבירור שהתורה וחכמיה עשו לאדם היהודי "הרבה ברקסים רוחניים יזומים", בעבודת ה'.

פרשת בהעלותך

לדוגמה: אסרו עלינו ללמוד תורה לפני שנברך ברכות התורה. עצרו לנו את מצות ארבעת המינים בשבת של סוכות, מפני חשש איסור טלטול בשבת. אסרו עלינו לעשות ברית מילה בשבת - לילד שהברית שלו נדחתה מחמת חולי, כדי לא להיכנס לספק חילול שבת שלא לצורך...

אכן ביהדות יש הרבה דוגמאות שהתורה כביכול מבקשת מהאדם לעצור את עבדת ה' שלו מחמת כל מיני חשבונות. ומדוע זה כך? למה לא מתירים את הרצועה ומעצימים את החגיגה הרוחנית של האדם ומאפשרים לו לעבוד את הבורא - בלי הגבלה ובלי תנאים?

הוא אשר אמרנו. ביהדות אין הפקרות והאדם צריך להיות משועבד לבוראו מהקרוקס ועד הקוקס (מכף רגל ועד ראש), ולפני כל צעד ומעשה רוחני שהיהודי עושה - עליו לבדוק האם זה יגרום לבורא נחת רוח או חלילה להיפך, וכפי שנאמר "סוף מעשה במחשבה תחילה" (פיוט 'לכה דודי').

היסוד הזה מרומז גם בתחילת הפרשה, במילים "בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה יֵאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת" (במדבר ח' ב'), וכבר ידוע שהמילה "נר" מרמזת על נשמת האדם כפי שנאמר "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ' כ"ז), ועל פי זה פירוש הפסוק הוא כך: בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת - אפילו בזמן העלייה הרוחנית של נשמת האדם בסולם התורה והמצוות, עליו להקפיד ש...

אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה יֵאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת - כשם שששת הנרות פנו לכיוון הנר האמצעי - והנר האמצעי פנה לכיוון השכינה (כלי יקר ח' ב'), כך עלייתו הרוחנית של האדם חייבת להיות מרוסנת וכנועה וכפופה לצד השכינה, ואין לאדם רשות לכתב את עלייתו איך שבא לו ולעשות את הישר בעיניו, אלא עליו לנהוג על פי דעת תורה בלבד. להתעלות כשזה אפשרי, ולעשות ברקס לעלייה אם כך רצון ה' - לאור נתוני השטח המשתנים.

כאן תם המאמר, שבח לאל בורא עולם. אך מחמת שהזכרנו בסופו שתי פסוקים ממעשה המנורה, ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן את הפסוק שכתב לאחר מכן, מפני שיש בו עידוד עצום לאדם היהודי. יַעֲשֶׂה כֵן אֶהְרֶן, אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה הֶעֱלָה בְרִיתִי, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה'. ... והתורה טרחה לכתוב את הפסוק הזה כדי להודיע לנו את שבחו של אהרון שקיים את רצון הבורא במלואו, ולא שינה מציווי ה' דבר (רש"י שם). והשאלה נשאלת: מה שייך לתת שבח וגדולה לאדם שמקיים את רצון ה'? הרי זו חובתו! ובל נשכח שמדובר באהרון הכהן, קדוש עליון ומופלג ביראת שמים. וכי יש בכלל צד שהוא ינהג אחרת מרצון ה'? שאלות אלו אומנם יפות, אך הם מתיישבות לאור החידוש הבא:

התורה רוצה להודיע לנו כאן שעבודת ה' זה עסק מאוד רגיש ובקלות ניתן לסטות בו מהשלמות ולהפוך "לנבל ברשות התורה" על ידי ערבוב נגיעות ואינטרסים וכו', והתקלה הזו יכולה לקרוא לכל יהודי ואפילו אם הוא רם ונשגב כמו אהרון הכהן. מפני שעדין מדובר בבן אדם - ולכל אדם יש יצר הרע שמנסה להסיט אותו בעבודת ה'. וכיון שכך, אם אהרון הצליח לעבוד את הבורא בשלמות ודקדקנות לאורך כל הדרך, אין ספק שהוא הפעיל לכבוד זה אנרגיה וכוחות - ומגיע לו על כך מחמאה ושבח, וזה אפילו נחקק בספר התורה לדורות.

יהודי יקר! שמעת? המאמץ וההשקעה של האדם בעבודת ה' אינם נמחקים ונעלמים. אדרבה, זה נחקק לנצח ואלוקים נותן עבור זה מחמאות ושבחים, וזה חוץ מהשכר הנצחי השמור לאדם בעולם הבא. האם יש עידוד יותר גדול מזה לאדם היהודי? לדעת שכל מאמץ והשקעה אינם לריק - והם חביבים ואהובים על הבורא?

פרשת בהעלותך